

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ

Мамішов М.Б., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0009-0004-9042-6992>

Анотація: У роботі досліджено сутність економічних ризиків в агропродовольчому секторі та обґрунтовано значення фінансових інструментів у їх мінімізації. Проаналізовано основні механізми управління ризиками, зокрема аграрне страхування, кредитні інструменти, державну підтримку та фінансові деривативи. Визначено проблеми та потенційні напрями розвитку системи управління ризиками в умовах глобальних викликів і економічної нестабільності.

Ключові слова: агропродовольчий сектор, фінансові інструменти, ризики, державна підтримка, страхування, трансформація.

Агропродовольчий сектор є стратегічно важливою складовою національної економіки, що забезпечує продовольчу безпеку, формує значну частку експортного потенціалу та сприяє розвитку сільських територій. Водночас діяльність у цій сфері характеризується високим рівнем ризикованості, що зумовлено впливом природно-кліматичних умов, сезонністю виробництва, тривалістю виробничого циклу та залежністю від ринкових коливань. В умовах воєнної нестабільності, інфляційних процесів і валютної волатильності проблема ефективного управління ризиками набуває особливої актуальності.

Глобальні фактори у сучасному світі посилюють ризики для агропродовольчого сектора. До них належать зміни клімату, нестабільність фінансових ринків, геополітичні виклики, що спричиняють коливання світових цін. Для України ці ризики доповнюються воєнними загрозами, недосконалістю інституційного середовища та трансформаційними процесами в економіці. За таких умов ефективне управління ризиками є необхідною передумовою стабільного розвитку галузі, а фінансові інструменти виступають ключовим засобом мінімізації негативних наслідків і забезпечення фінансової стійкості підприємств.

Агропродовольчий сектор характеризується багатомірістю ризиків, які класифікують за джерелами виникнення та характером впливу [1]. Основними є виробничі, ринкові, фінансові та інституційні ризики. У сучасних умовах до них також додаються людські та воєнні чинники. Узагальнену характеристику основних ризиків наведено в таблиці 1.

Щодо фінансових інструментів управління ризиками, ключове місце посідають кредитні механізми, які забезпечують підтримання ліквідності та інвестиційної активності аграрних підприємств. Доступ до позикових ресурсів

дозволяє фінансувати виробничі процеси, інвестувати в оновлення технічної бази, впроваджувати інновації. Важливу роль відіграє пільгове кредитування, що реалізується через компенсацію відсоткових ставок і державні гарантії.

Таблиця 1

Ризики в агропродовольчому секторі

Тип фактору	Короткий опис	Приклад
Виробничі	Найпоширеніший вид ризиків, пов'язаний із безпосереднім вирощуванням продукції	Кліматичні катаклізми, шкідники, низька якість ресурсів
Ринкові	Пов'язані з коливанням цін на продукцію та витрат на виробництво	Волатильність цін, зростання собівартості, проблеми зі збутом
Фінансові	Стосуються фінансової стійкості підприємства	Коливання курсу валют, кредитний ризик
Інституційні	Стосуються державної політики та законодавства	Експортні обмеження, зміни в законодавстві, ризик втрати землі
Людські	Вплив діяльності персоналу	Брак кваліфікованих кадрів, помилки працівників
Воєнні	Бойові дії та руйнування територій	Замінування полів, порушення логістичних ланцюгів

Джерело: складено автором на основі [1]

Суттєвими інструментами також є аграрне страхування та фінансові деривативи. Страхування дозволяє компенсувати втрати, спричинені несприятливими природними явищами або форс-мажорними обставинами [3]. Фінансові деривативи (ф'ючерси, форварди, опціони, свопи) забезпечують можливість фіксації цін на продукцію чи ресурси, знижуючи ризик цінової волатильності [2].

Важливу роль у системі управління ризиками відіграє державна підтримка, що включає субсидії, дотації, податкові пільги та фінансові гарантії. Її ефективність залежить від спрямованості на створення сприятливого інституційного середовища та стимулювання впровадження сучасних фінансових інструментів. Окреме значення має розвиток інфраструктури аграрного ринку – логістики, систем зберігання та транспортних коридорів, що знижує операційні ризики та підвищує ефективність діяльності підприємств. Важливим напрямом є також інтеграція у світові ринки та адаптація до міжнародних стандартів [4].

Не менш важливим фактором є підвищення фінансової грамотності аграрних виробників. Обмежене розуміння сучасних фінансових інструментів стримує їх використання та знижує ефективність управління ризиками. У цьому контексті важливими є освітні програми, консультаційна підтримка та розвиток

інформаційної інфраструктури.

Ефективне управління ризиками передбачає комплексне використання різних фінансових інструментів. Поєднання страхування, хеджування та кредитних механізмів дозволяє мінімізувати вплив різних типів ризиків і підвищити фінансову стійкість підприємств [5].

Фінансові інструменти управління ризиками відіграють ключову роль у забезпеченні стабільного розвитку агропродовольчого сектору. Найбільш ефективними є аграрне страхування, фінансові деривативи, кредитні механізми та державна підтримка. Їх комплексне застосування дозволяє знизити вплив виробничих, ринкових і фінансових ризиків. Подальший розвиток системи ризик-менеджменту пов'язаний із удосконаленням фінансової інфраструктури, впровадженням інноваційних інструментів, підвищенням фінансової грамотності та посиленням державної підтримки. Це сприятиме зміцненню конкурентоспроможності агропродовольчого сектору та підвищенню його стійкості до сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Komarek, A.M., De Pinto, A., & Smith, V.H. (2020). A review of types of risks in agriculture: What we know and what we need to know. *Agricultural Systems*, 178, 102738. DOI: 10.1016/j.agsy.2019.102738.
2. Ferreira da Costa, A. S. S. (2024). Financial risk management in agriculture: Mitigation strategies and protection against economic variables. *International Journal of Scientific Management and Tourism*, 10(4). DOI: 10.55905/ijsmtv10n4-020
3. Chai, Z., & Zhang, X. (2024). The impact of agricultural insurance on planting structure adjustment: Evidence from China. *Agriculture*, 14(1), 41. DOI: 10.3390/agriculture14010041
4. Latruffe, L., & Desjeux, Y. (2021). Common Agricultural Policy support, technical efficiency and productivity change in agriculture. *European Review of Agricultural Economics*, 48(2), 355–388. DOI: 10.1093/erae/jbaa020
5. Elabed, G., & Carter, M. R. (2022). Agricultural insurance and financial resilience: Evidence from developing economies. *World Development*, 151, 105726. DOI: 10.1016/j.worlddev.2021.105726

Abstract: The essence of economic risks in the agri-food sector has been studied, and the importance of financial instruments in their elimination or minimization has been substantiated. The main risk management mechanisms have been identified and analyzed, including agricultural insurance, credit instruments, state support, and financial derivatives. Problems and potential directions for the development of the risk management system under conditions of global challenges, economic instability, and changes in the agricultural sector have been highlighted.

Keywords: agri-food sector, financial instruments, risks, state support, insurance, transformation.